

Soeters Van Eldonk architecten

Sjoerd Soeters herstelt de openbare ruimte

Al jaren staat hij op de bres voor behoud en verbetering van de unieke kwaliteiten van onze steden, dorpen en landschappen. Met inventieve oplossingen richt hij zijn ontwerpaandacht vooral op de openbare ruimte tussen de gebouwen. Zijn visie op de stad leidt telkens tot bijzonder resultaat. Bouwformatie bezoekt architect Sjoerd Soeters (67) in hartje Amsterdam.

Tekst Kees van der Hoeven | Beeld Daria Scagliola, Stijn Brakkee

Met een beetje geluk vind ik nog een parkeerplek op de Prinsengracht en na het ingewikkelde identificatieproces via de parkeercomputer loop ik door de Nieuwe Spiegelstraat naar zijn kantoor. Als bosbewoner word ik altijd weer overvallen door de vooral steenachtige stedelijke ruimte. In de smalle winkelstraat is het ongewoon druk voor de maandagmorgen, onbekenden lopen tegen me aan en ik stoot mijn knie aan een van de hier nog aanwezige paaltjes. Ik moet direct denken aan Wim Pijbes, de succesvolle directeur van het Rijksmuseum, die nog kortgeleden beweerde dat Amsterdam 'te vol en te vies' was om aantrekkelijk te zijn als reisbestemming.

Kantoor als sieraad

Nadat ik rechtsaf de Kerkstraat insla, wordt het meteen een stuk rustiger en in de verte herken ik de aluminium gevel met de voordeur van Soeters Van Eldonk architecten. Meer dan tien jaar geleden was ik hier ook op bezoek en de verrassing na binnenkomst was groot. Vijf aaneengesloten panden (buurmans recht is maar één keer te koop) tot aan de nok toe gevuld met meer dan vijfenzeventig medewerkers, met op de begane grond een verbindende openbare ruimte, met af en toe een vide over meerdere verdiepingen. Tijdens het wachten toen vulde de hal zich onverwacht met subtiele jazzmuziek, live gespeeld op een voor mij onzichtbare vleugel.

Soeters ontvangt me ditmaal in zijn zonovergoten werk- en vergaderkamer grenzend aan de binnentuin. Hij heeft een deel van

de verdiepingen inmiddels kunnen verhuren nadat de crisis er ook bij hen diep heeft ingehakt, momenteel werken ze nog met vijfen-twintig man. Als altijd steekt Sjoerd perfect in het pak, met als puntig detail zijn Kerkstraatgevel als manchetknoop.

We beginnen met onze wederwaardigheden naar aanleiding van recente publicaties en opgeleverd werk. Hij is juist terug van een week in zijn Franse vakantiehuis en toont me op zijn telefoon enkele foto's van de gastenkamer die hij daar kortgeleden heeft bijgebouwd. Met een groot boograam van 3,5 meter breedte van waarachter je zitliggend geniet van het fabelachtige en kilometers verre vrije uitzicht. Liefdevol gemaakt in de bouwmaterialen van de streek.

Double Dutch

Voorafgaand aan ons gesprek heb ik de over hem gepubliceerde 'stoep-tegel' (Sjoerd noemt hem zelf de 'grafzerk') herlezen, het in 1996 door Hans Ibelings geschreven deel uit de reeks *Monografieën van Nederlandse Architecten* van Uitgeverij 010. Zo weet je dat Soeters op Ameland werd geboren, architectuur studeerde aan de TU Eindhoven en in 1975 aan de slag ging bij architectenbureau Verster, Dijkstra, Loerakker in Amsterdam, waarna hij in 1979 zijn eigen bureau startte. Ibelings vertelt dat Soeters al in zijn studententijd - mede onder invloed van de democratisering - een begenadigd spreker en debater bleek te zijn. En hij is alleen maar beter geworden, zoals ik nog vorig jaar mocht meemaken in zijn bijdrage aan een debat met Winy Maas (MVRDV) bij de boekpresentatie van Bernard Hulsman's *Double Dutch*.

De vijf aaneengesloten panden van Soeters Van Eldonk architecten in de Amsterdamse Kerkstraat

Hulsman biedt in dat boek een helder overzicht van de Nederlandse architectuur uit de laatste vijftientig jaar, vooral geschreven voor leken. Hij hangt zijn visie dan ook niet op aan hoogdravende architectuurtheorieën, maar beschrijft gewoon wat hij ziet. Mede aan de hand van het opvallende werk van de Superdutch-generatie, de succesvolle opkomst van het neotraditionalisme en de huidige duurzaamheidsgolf. Winy Maas sprak Hulsman aan op de zaken die hij in het boek had gemist. Zoals de vaak nog niet gebouwde, maar onderzoekende vergezichten waarmee Maas en de zijnen ons land verder willen brengen. En hij klaagde over de laatste Jaarboeken waarin belangrijk gebouwd werk van hem niet meer werd opgenomen.

Religie of humanisme

Soeters reageerde met een betoog waarin volgens hem de gebouwen uit die langjarige modernistische traditie bijna zonder uitzondering de openbare ruimte - als belangrijkste waarde van de stad - hebben veronachtzaamd. 'Losse gebouwen leveren een kale stedenbouw

op' stelde Soeters, of nog erger: 'Losse gebouwen zijn de wapens waarmee de bestaande stad wordt beschooten.' Waarna hij de modernisten en vooral hun latere epigonen vergeleek met de gelovigen binnen de vele kerkgenootschappen in ons land. 'Net als in de kerk zijn ze ook nog eens perfect georganiseerd; met het NAI als propagandacentrum, de TU Delft voor de hersenspoeling en zelfs met wonderverrichtingen van voorgangers als Koolhaas en Maas.'

'En op de terugweg krijg ik al snel weer spijt van wat ik daar zo hard heb gezegd, want ik vind Winy werkelijk een hele aardige man' meent Soeters achteraf, 'maar als ik het daar niet zeg, wie opponeert er dan?' Hij was dan ook zeer content met de conclusie in Bernards boek, dat Nederland nu kennelijk weer een 'gewoon' Europees land is geworden. 'En zo is het natuurlijk, die honderd jaar modernisme is achteraf gezien maar een uiterst beperkte periode in de eeuwenlange ontwikkeling van de stad.' Hij meent dat we nu vooral behoefte hebben aan architecten met een humanistische visie op de stad,

Provinciehuis in het centrum van Leeuwarden

Provinciehuis in het centrum van Leuwarden

en waarin hun vakmanschap wordt gericht op herstel van de juiste maten en verhoudingen van de openbare ruimtes tussen de gebouwen.

Tastbare resultaten

In lezingen laat Soeters zijn pleidooi voor de betere stedelijk-ruimtelijke structuur zien aan de hand van twee zwart-witplaatjes: een plattegrond van de middeleeuwse stad Parma naast een moderne buitenwijk naar ontwerp van Le Corbusier, met in beide beelden de gebouwen in zwart en de openbare ruimte in wit. Nadat hij zijn gehoor een moment de kans heeft geboden om de visuele verschillen tot zich te nemen, stelt hij kort maar krachtig: 'Dames en heren, het werk aan de stad is voor een stedenbouwkundige of architect echt heel eenvoudig: Meer zwart en minder wit!' En in dat laatste slagen Sjoerd Soeters en zijn partner Jos van Eldonk met hun bureau telkens opnieuw, getuige de inmiddels lange reeks succesrijke stedelijke projecten.

Het begon met het omvangrijke centrumproject Mariëburg in Nijmegen. Daar ontstond een woon- en winkelgebied met nieuwe verbindingen, onder meer langs een mooie gekromde route. De aanwezige hoogteverschillen zijn er zodanig uitgenut dat je nu zelfs op twee niveaus kunt winkelen. Mede daarom was het project ook een commercieel succes en kreeg het landelijke bekendheid. In het centrum van Leeuwarden vernieuwde Soeters een compleet historisch stadsblok ten behoeve van het provinciehuis. Zijn nieuwbouwplan herstelt de bebouwing aan de randen van het blok en concentreert de rest van de benodigde ruimte in een hoog gebouw in het hart van het complex, met aan weerszijden twee binnenplaatsen. Hoewel de nieuwbouw is gebaseerd op historische referenties, heeft hij daar ook een nieuw kozijntype bedacht, waarmee de vele verschillende panden toch onderdeel worden van eenzelfde familie.

Zaanstad

Het nieuwe centrum van Zaanstad is waarschijnlijk zijn meest opvallende stadsproject geworden. Na meer dan tien jaar bouwen is daar een ware metamorfose tot stand gebracht. Het spoor en de provinciale weg vormden een bijna onneembare ruimtelijke barrière tussen het station en het centrale winkelgebied. De ingreep die Soeters deed is even inventief als eenvoudig. Moest je vroeger via een afzichtelijke loopbrug naar het station, hij bedacht een langgerekte nieuwe route, die je vanuit de belangrijkste winkelstraat over honderden meters welhaast ongemerkt naar dat hogere niveau

tilt. Met onderweg aantrekkelijke nieuwe stadsfuncties zoals winkels, een hotel, bioscopen en het door hemzelf ontworpen stadhuis.

Ook de opzet van de belangrijkste winkelstraat pakte hij ingrijpend aan. Het wist het bestuur en de bevolking te overtuigen dat in die veel te brede straat de ooit gedempte gracht met kades aan weerszijden weer terug zou moeten komen en die oplossing werkt wonderwel. Hoewel de gekozen sfeer met de vele referenties naar de groene houtbouw overal wel erg nadrukkelijk aanwezig is, dragen de Zaankanters zelf Soeters inmiddels op handen. Ongetwijfeld heeft zijn charismatische overtuigingskracht daaraan bijgedragen, maar het wordt hem ook toevertrouwd, mede vanwege zijn begrip voor de verschillende belangen van alle partijen. En de wisselende reacties uit het publiek neemt hij zonder uitzondering serieus.

Actueel werk

Aan het einde van ons gesprek laat Sjoerd me een project zien dat ik nog niet kende, de renovatie van het voormalige postkantoor in het centrum van 's Hertogenbosch. Weer zo'n moderne rechthoekige grijze doos die ooit rücksichtloos in dat fijnmazige stedelijk weefsel werd geplempt. 'Het enige wat we hier hebben gedaan is het weghalen van die strakke gevel, waarna we met een paar nieuwe gevels de oorspronkelijk gebogen rooilijn hebben hersteld.'

De architect als deskundige bergingsploeg bij auto-ongelukken, je wenst het meer gemeentes toe. Soeters en Van Eldonk zijn gelukkig nog op vele plaatsen bezig met dat heilzame werk.

Zo werken ze actueel als supervisor van de Houthavens in Amsterdam, in Breda, Spijkenisse, Rosmalen, Maassluis en in de krimp gemeente Brunssum. En de vele bedrijfsterreinen met leegstaande kantoorgebouwen moeten er ook aan geloven: 'Onze opdrachtgever Snippe koopt in Diemen nu de lege kantoren per kilo op om ze te slopen en er samen met ons een wijk van drie tot vierduizend appartementen te bouwen.' En hun succesvolle hersteloperaties hebben inmiddels ook de Nederlandse Spoorwegen bereikt. Kortgeleden vroeg de NS ze na te denken over betere verbindingen van hun stations met het stadscentrum, te beginnen in Nijmegen.

Op de terugweg naar mijn bos bedenk ik me het ongelijk van Wim Pijbes over de stedelijke drukte. De stad van Soeters bruist van het leven, maar je kunt straks beter de trein nemen.

Centrumproject Inverdan
in Zaanstad